

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าในหัวข้อ  
เรื่องต่อไปนี้ ตามลำดับ

1. อาชีพอิสระ

- ก. ความหมายของอาชีพอิสระ
- ข. ประเภทของอาชีพอิสระ
- ค. คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ
- ง. ปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระ
- จ. หลักการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ
- ฉ. นัยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

2. แผนแม่บท การจัดการศึกษานอกระบบเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

3. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. อาชีพอิสระ

ก. ความหมายของอาชีพอิสระ

อาชีพอิสระ หรือบางท่านใช้คำว่า "อาชีพส่วนตัว" มาจากภาษาอังกฤษคำเดียวกัน  
ก็คือ (self - employed) ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า "อาชีพอิสระ" ซึ่งคำว่า "อาชีพอิสระ" นี้  
เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6(พ.ศ.2530-2534)  
ทั้งนี้ในช่วงนี้รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนประกอบอาชีพอิสระเพื่อให้เกิดการ  
สร้างงานใหม่ และต้องการแก้ปัญหาการว่างงานของประชากรในชาติ ซึ่งกำลังเป็นปัญหาสำคัญ

ของประเทศ

ความหมายของอาชีพอิสระ มีผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ประดิษฐ์ ชาสุมบัติ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (2531) ได้ให้ความหมายของการประกอบอาชีพส่วนตัว หรือการประกอบอาชีพอิสระ ว่า หมายถึง การประกอบธุรกิจส่วนตัว หรือของครัวเรือน หรือระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเพื่อมุ่งหวังรายได้และกำไร โดยผู้ประกอบการเป็นผู้ทำงานในกิจการของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ จริยา ทัพพะกุล ณ อุชยา (2530) ที่กล่าวว่า อาชีพอิสระ หมายถึง การประกอบกิจการขนาดเล็กที่ทำด้วยตนเอง โดยอาศัยทักษะและเทคนิคการจัดการให้เกิดรายได้ และมีกำไร ซึ่งอาจมีลักษณะการผลิต การประกอบ การซ่อม รวมทั้ง การบริการ และการประกอบกิจการอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้วเจ้าของจะเป็นผู้ดำเนินการขั้นตอนต่างๆ เองเป็นส่วนมาก

กรมอาชีวศึกษา (2531) ได้กำหนดความหมายของคำว่า อาชีพอิสระ ว่าหมายถึง งานที่มีช่างานรับจ้าง ไม่เป็นของข้าราชการ ไม่เป็นลูกจ้างรัฐวิสาหกิจแต่เป็นเจ้าของกิจการด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2517) ได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นการประกอบอาชีพหารายได้โดยไม่มีนายจ้าง หรือไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง และสอดคล้องกับ อาริรัตน์ พัฒนเพ็ญ (2529) ว่า อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพที่หารายได้เองโดยไม่มีนายจ้างหรือไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง

กรมวิชาการ (2531) ได้ให้ความหมายของ อาชีพอิสระ ว่า หมายถึง อาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจภายในครอบครัวที่ต้องใช้ความรู้ หรือทักษะที่ต้องการฝึกอบรมพอสมควร เช่น อาชีพการทำของที่ระลึกด้วยวัสดุที่มีในท้องถิ่น การปลูกผัก การเลี้ยงปลา เป็นต้น

ทิพวัล ถือคำ (2533) ได้ให้ความหมายของ อาชีพอิสระ ว่า เป็นการประกอบอาชีพซึ่งผู้ประกอบการเป็นเจ้าของกิจการเอง โดยยึดว่าเป็น อาชีพอิสระ เพราะผู้ประกอบการไม่ได้รับลูกจ้างในหน่วยงานทั้งในภาครัฐ หรือเอกชน สอดคล้องกับ สุระเดช วิเศษสุรการ (2530) ให้ความหมายการประกอบอาชีพส่วนตัวว่า งานที่ไม่ใช่ช่างานรับจ้าง ไม่รับราชการ ไม่เป็นลูกจ้าง

รัฐวิสาหกิจ แต่เป็นเจ้าของกิจการด้วยตนเอง ซึ่งอาจเริ่มจากร้านแผงลอย หาบเร่ แล้วขยาย มาเช่าห้องแถวจนต่อไปอาจขยายเปิดสาขาเพิ่มขึ้นต่อไปก็ได้

จากความหมายของอาชีพอิสระที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพที่ผู้เป็นเจ้าของกิจการ หรือหุ้นส่วนหารายได้ด้วยตนเอง โดยไม่มีนายจ้างหรือไม่เป็นลูกจ้าง ผู้อื่น และมีรายได้ไม่แน่นอน

#### ข. ประเภทของอาชีพอิสระ

การจัดประเภทของอาชีพอิสระ ยังไม่มีการจัดอย่างเป็นทางการที่ชัดเจนตายตัว แต่มัก จะเป็นในลักษณะจัดแบ่งประเภทของอาชีพอิสระตามความคิดเห็นของผู้รู้แต่ละท่าน เช่น

สัญญา จัดตามนท (2528) ได้แบ่งประเภทของอาชีพอิสระ ตามระดับการใช้ความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะหรือความรู้ในระดับปริญญา หรืออนุปริญญา เช่น แพทย์ วิศวกร หนายความ ผู้ตรวจบัญชี และครูอาจารย์ เป็นต้น
2. กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะหรือความรู้ในระดับที่ต่ำกว่าอนุปริญญา คือ ช่างต่างๆ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ เขียนแบบ ตัดเสื้อ ตัดผม เสริมสวย เย็บหนัง เป็นต้น
3. กลุ่มอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทักษะ หรือความรู้ในระดับวิชาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะ เช่น ผู้ประกอบการค้าเครื่องชวา ข้าวแกง ข้าวผลไม้ ข้าวหนังสือต่างๆ ทาพารมเลี้ยงสัตว์ หาบเร่ แผงลอย ขับรถแท็กซี่ ตลอดจนผู้รับสินค้ามาเดินขายเอง เป็นต้น

พิพรธ อินทรศัพท์ (2530) ได้แบ่งอาชีพอิสระออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. กิจการจำหน่ายประเภทสินค้าอุปโภคบริโภค อันได้แก่ ร้านค้าย่อยซึ่งจำหน่ายของใช้ประจำร้านทุกชนิด ร้านจำหน่ายอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ปรปะปา วัสดุก่อสร้างและรวมถึงตลาดสด ตลาดนัด ที่เป็นแหล่งเลือกซื้อสินค้าบางชนิดที่ไม่มีจำหน่ายในห้างสรรพสินค้า หรือร้านค้าย่อยโดยทั่วไป
2. กิจการจำหน่ายประเภทอาหาร อันได้แก่ ร้านอาหาร แผงลอยอาหาร และรถเข็นอาหาร เป็นต้น

3. กิจการผลิตสินค้า ได้แก่ การผลิตสินค้าอุปโภค ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ เช่น โรงงานผลิตอาหาร ทาขนมปัง (เบเกอรี่) อาหารสำเร็จรูปต่างๆ และโรงงานตามครัวเรือน โรงงานจำหน่ายพวกหัตถกรรม ศิลปกรรม เป็นต้น

4. กิจการด้านบริการ ได้แก่ งานบริการชุมชน เช่น บริการรับถมที่ดิน บริการรักษาความปลอดภัย บริการกำจัดปลวก บริการขนส่ง บริการซักรีดเสื้อผ้า บริการเสริมสวย บริการท่องเที่ยว บริการโรงแรม เป็นต้น

5. กิจการการประกอบตามสายวิชาชีพ ได้แก่ อยู่ซ่อมรถ บริษัทรับเหมาก่อสร้าง คลินิกทุกประเภท สำนักงานบัญชี สำนักงานทนายความ สำนักงานที่ปรึกษาด้านธุรกิจ สำนักงานประกอบอาชีพทางวิศวกร และการออกแบบ ฯลฯ เป็นต้น

ประดิษฐ์ ชาสมบัติ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (2531) แบ่งประเภทของอาชีพอิสระตามประเภทและขนาดของกิจการที่ดำเนินการ ดังนี้ คือ

1. กลุ่มการค้า ซึ่งครอบคลุม หาบเร่ แผงลอย ค้าปลีก ค้าส่ง และขายอาหารสำเร็จรูป

2. กลุ่มอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ซึ่งรวมเอาการผลิตภัณฑ์โลหะ และอโลหะ ทำจักสาน และผลิตภัณฑ์ไม้ประดิษฐ์ ซ่อมแซมรองเท้า และเครื่องหนัง เจียรนัยเพชรพลอยและเครื่องประดับ และตัดเย็บเสื้อผ้า

3. กลุ่มอุตสาหกรรมบริการ ซึ่งรวมเอากิจการรถรับจ้างขนส่ง รถแท็กซี่ กิจการบริการซ่อมแซมเครื่องไฟฟ้า วิทยุ และยานพาหนะ กิจการตัดผม และเสริมสวย

สรุป การจัดประเภทของอาชีพอิสระผู้รู้จะจัดแบ่งตามความคิดเห็นของตน ซึ่งผู้วิจัยสามารถรวบรวมการจัดแบ่งประเภทของอาชีพอิสระได้ 3 ประเภทใหญ่ คือ

1. แบ่งตามระดับการใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ แบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ คือ กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะ หรือความรู้ในระดับปริญญาหรืออนุปริญญา กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะหรือความรู้ในระดับที่ต่ำกว่าอนุปริญญา และกลุ่มอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทักษะ

2. แบ่งตามประเภทของกิจการ แบ่งได้ 5 กลุ่ม ดังนี้ คือ กิจการจำหน่ายประเภท

สินค้าอุปโภคบริโภค    กิจกรรมจำหน่ายประเภทอาหาร    กิจกรรมผลิตสินค้า    กิจกรรมด้านบริการ  
และกิจการการประกอบตามสายวิชาชีพ

3. แบ่งตามประเภท และขนาดของกิจการที่ดำเนินการ แบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ คือ  
กลุ่มการค้า    กลุ่มอุตสาหกรรมและหัตถกรรม    และกลุ่มอุตสาหกรรมบริการ

ค. คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ

บรรพต วีระชัย (2526) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความกล้าเสี่ยงพอสมควร แต่เป็นความกล้าชนิดมีชั้นเชิง และส่งเสริมให้มีการตัดสินใจโดยไม่ลังเล

2. มีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินกิจกรรมใดๆ โดยตีค่าออกมาในรูปของเงินตรา

3. มีความรับผิดชอบ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

4. ต้องคำนึงถึงผลของการกระทำใดๆ โดยตีค่าออกมาในรูปของเงินตรา

5. คอยหาโอกาส และช่องทางในการประกอบกิจกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ

6. มีความสามารถในการจัดรูปร่าง และการวางตัวบุคคลในหน่วยงาน

เนลีย์ว สุวรรณกิตติ (2530) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ ควรมี

ลักษณะ ดังนี้ คือ

1. มีความอดทนในการทำงานหนักได้

2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

3. ในการประกอบกิจกรรมใดๆ มักจะตั้งเป้าหมายสูง และสามารถปฏิบัติได้

4. เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ

5. ข่มเยื้อง่าย ไม่ชอบทิ้งอะไรกลางคันเมื่อพบอุปสรรค

6. มีหลักในการแก้ปัญหา

7. รู้จักใช้คำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นให้เป็นประโยชน์

8. รู้จักใช้ความคิดแต่หันหลังเป็นบทเรียน

9. มีความคิดริเริ่ม และกล้ารับผิดชอบต่อการริเริ่มต่างๆ



องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (อ้างถึงใน ทิพวัล ถือคำ, 2533) ได้สรุปลักษณะเด่นของผู้ประกอบอาชีพอิสระ ว่า ควรมีคุณสมบัติเบื้องต้น 4 ประการ คือ

1. ความมานะพยายาม
2. ความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย
3. ความกล้าเสี่ยง และกล้าลงทุน
4. ความรักในอิสระ และเสรีภาพ

ฮอร์ดานา และอะเบอต์ (Hordana and Aboud, 1975) ได้ทำการวิจัยผู้ประกอบอาชีพอิสระ 60 คน พบคุณสมบัติเด่นๆ ของผู้ประกอบอาชีพอิสระ 5 ประการ คือ

1. มีแรงจูงใจฝักใฝ่สัมฤทธิ์สูง
2. ชอบอิสระ รักงานเสรี
3. ชอบเป็นผู้นำ
4. มีความสามารถ เชื่อมั่นในตนเองสูง
5. ไม่สนใจเสียงวิพากษ์วิจารณ์ หรือไม่เห็นด้วยของคนอื่น

สรุป คุณสมบัติของบุคคลที่จะประกอบอาชีพอิสระ ควรมีลักษณะ มีความกล้าเสี่ยง กระตือรือร้น ขยัน อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น มีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เผลียวฉลาด มีความรู้ในการจัดการ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

#### ง. ปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระ

สุภีร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2521) ได้กล่าวสรุปถึง ปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระ (Entrepreneurship) ไว้ดังนี้

1. ต้องรู้จักตัวเองว่ามีวิญญานของความเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือไม่ กล่าวคือ เป็นนักสู้ไม่ท้อถอย มีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร มีทักษะด้านไหนเข้มแข็ง และตนยังขาดสิ่งใด นอกจากนั้น ยังต้องทราบว่าตนเองต้องการอะไร ต้องการทำอะไร เป็นต้น

2. มีความพร้อมในการริเริ่มกิจการหรือยัง กล่าวคือ มี 5 M ดังต่อไปนี้

Market	มีตลาดและช่องทางการจำหน่าย
Man	มีทีมงาน
Money	มีเงินทุนและช่องทางเพิ่มเครดิต (Credit) ที่ใช้ในกิจการ
Managemnt	มีการจัดการ
Manufacture	มีกำลังผลิตที่ดี

จรรยา ทักษะกุล ณ อยุธยา (2530) กล่าวถึงการประกอบอาชีพอิสระ ว่าต้องพิจารณาถึงสิ่งสำคัญต่อไปนี้ เป็นองค์ประกอบ คือ

1. ตลาด
2. วัตถุดิบ
3. กำลังคน
4. แหล่งที่ตั้ง
5. เงินทุน
6. การจัดการ

ประดิษฐ์ ชาสมบัติ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (2531) กล่าวว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพอิสระ คือ

1. ลักษณะและคุณสมบัติของผู้ประกอบการที่ช่วยให้เขาทำธุรกิจส่วนตัว
2. เงินทุน
3. สถานที่ในการประกอบธุรกิจ
4. การสนับสนุนและส่งเสริมจากสถาบัน หรือบุคคลอื่น

บรรจง ชูสกุลชาติ (2533) กล่าวว่า ปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพอิสระของบุคคลนั้นประกอบด้วย

1. มีความรู้ความสามารถ และทักษะวิชาชีพนั้น ๆ อย่างจริงจัง
2. มีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพอิสระ



3. รู้เทคนิคการจัดการ มีความสามารถและประสบการณ์ ในทางธุรกิจ

4. มีทุน (เงิน และที่ดิน)

สรุป ปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระที่เอื้อให้ประสบผลสำเร็จ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ควรมี คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ มีการจัดการที่ดี มีเงินทุนสำหรับการทำกิจการ มีตลาด มีกำลังคนและมีวัตถุดิบ

#### จ. หลักการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

เฉลียว สุวรรณกิตติ (2530) ได้กล่าวถึง หลักการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ว่า มีหลักการ ดังนี้ คือ

1. พัฒนาตัวบุคคลเพื่ออาชีพส่วนตัวได้ ได้แก่ การเปลี่ยนทัศนคติ และฝึกอาชีพให้สามารถประกอบอาชีพได้จริง ๆ
2. พัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะดวกพื้นฐาน เช่น การให้คำแนะนำในการคิดริเริ่ม
3. การสนับสนุนด้านการหาทุน ได้แก่ การจัดบริการเงินกู้แก่ผู้ประกอบอาชีพอิสระรายใหม่ ๆ
4. ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เช่น รวบรวมกลุ่มตัวแทนการค้า และสนับสนุนในด้านการตลาด

พิพรรธ อินทรศัพท์ (2531) กล่าวเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ว่า

1. มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีการประกอบอาชีพอิสระเพราะช่วยให้คนมีงานทำมากขึ้น แต่เพื่อให้มีการขยายตัวเป็นไปอย่างกว้างขวาง สามารถสร้างงานและรองรับกำลังงานที่เพิ่มขึ้นทุกปี จะต้องส่งเสริมและฝึกอบรมให้รู้จักวิธีการประกอบอาชีพและจะต้องให้ความช่วยเหลือ ชี้นำในด้านข่าวสาร การตลาด การจัดการ เงินลงทุน การฝึกอาชีพ การสร้างเจตคติ การปรับทัศนคติ การกระตุ้นให้รู้จักการทำงาน เทคโนโลยี การลดขั้นตอนเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ กฎหมายของทางราชการ นอกจากนี้ จะต้องมีความรู้ที่คืบคลาน และส่งเสริมการประกอบอาชีพ และการประกอบอาชีพอิสระให้ถูกต้องสอดคล้องกับ ภาวะเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดความมั่นคงถาวร ควรจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายของพื้นที่ ประชากรและประเภทของ

อุตสาหกรรมที่ควรส่งเสริมด้วย

2. ผู้ที่มีการศึกษาระดับกลางและระดับสูงควรได้รับการสร้างเจตคติ และปรับทัศนคติในการทำงาน โดยการให้คิดสร้างงานด้วยตนเองด้วยการชี้แนะที่ถูกต้อง เพราะผู้ที่มีการศึกษาย่อมมีความรู้ และสติปัญญามากพอที่จะดำเนินการได้
3. การประกอบอาชีพอิสระในเมือง ควรจะพิจารณาเร่งดำเนินการ เพราะภาคเกษตรกรรมจะไม่สามารถรองรับคนในชนบทได้มากนัก ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตมีแนวโน้มการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่ในเมืองจะเพิ่มมากขึ้น การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระจะต้องพิจารณาวางแผนทั้งด้านความรู้ความสามารถ ฝีมือ เงินทุน เครื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพตามสมควร
4. ต้องมีการสร้างงาน สร้างตลาด จึงจะช่วยลดปัญหาได้ ซึ่งรัฐและเอกชนควรจะให้ความเอาใจใส่ในเรื่องนี้อย่างจริงจัง
5. การประกอบอาชีพอิสระสามารถดำเนินการได้ทุกหนทุกแห่ง ทุกเพศ ทุกวัยและทุกวงการหากมีความสำเร็จ มีความตั้งใจจริง ได้รับการชี้แนะที่ถูกต้อง และมองหาทางที่จะดำเนินการ
6. ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐบาล และภาคเอกชน แม้แต่นายจ้าง ลูกจ้าง และประชาชนทั่วไป ทั้งในด้าน การส่งเสริมสร้างเจตคติ และปรับปรุงทัศนคติแก่คนรุ่นใหม่
7. รัฐควรจะต้องเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลด้านการตลาดเพื่อป้องกันการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการอิสระจรรยาบรรณต้องเลิกกิจการไป
8. การเข้าสู่การทำงานนอกระบบ หรือการประกอบอาชีพอิสระจะว่าง่าย หรือยากก็คงจะพูดได้ยาก เพราะขึ้นอยู่กับประเภทของกิจการหรืออุตสาหกรรม และอาชีพที่จะริเริ่มประกอบกิจการงาน หรือภาวะการที่เอื้ออำนวยให้
9. การทำงานนอกระบบช่วยส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา แต่ควรจะดำเนินการอย่างไรให้เหมาะสม เพื่อมิให้เป็นการสร้าง

ปัญหาขึ้นได้ในภายหลัง หรือเป็นการขัดขวางความเจริญของการทำงานนอกระบบ การทำงานนอกระบบอาจพัฒนาด้วยตัวเองให้เป็นการทำงานในระบบได้ในโอกาสต่อไป

**จ. นโยบายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ**

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวเกี่ยวกับการส่งเสริม การประกอบอาชีพอิสระ ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อ้างถึงใน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ, 2535)

1. นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมจะมีการทบทวนนโยบาย บทบาท และลักษณะของการลงทุนอุตสาหกรรม โดยมุ่งให้มาตรการทางภาษีเป็นการทั่วไปมากขึ้น และลดการเข้ามาตราการด้านสิทธิประโยชน์แก่อุตสาหกรรมบางประเภทลดลง และเร่งกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น

2. นโยบายด้านการเงิน จะมีการขยายและกระจายการให้บริการสินเชื่อและธุรกิจเงินฝาก เกษตรและอุตสาหกรรมขนาดย่อมไปสู่ภูมิภาค และชนบทให้สูงขึ้น

3. นโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์ เน้นส่งเสริมการฝึกอบรมฝีมือระหว่างทำงานส่งเสริมการศึกษาในระยะสั้นสำหรับแรงงานใช้ฝีมือ รวมทั้งส่งเสริมการฝึกอบรมแก่ผู้ประกอบการอิสระ

4. นโยบายแก้ปัญหาความยากจนในชนบท พยายามเสริมสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ และการมีงานทำ โดยส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนให้ครบทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในด้านอาชีพ ส่งเสริมอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเพื่อเป็นรายได้เสริม

5. นโยบายแก้ปัญหาความยากจนในเมือง จะส่งเสริมการประกอบอาชีพส่วนตัวขนาดย่อมในเมืองโดยเน้นกลุ่มเป้าหมายผู้ค้าหาบแร่ ผู้รับงานไปทำที่บ้าน สนับสนุนด้านเงินทุนหมุนเวียน และสินเชื่อในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้องค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทในการแก้ปัญหาความยากจนในเขตเมืองอีกด้วย

นอกจากนั้น แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ในนโยบายข้อที่ 6 กล่าวเกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ไว้ว่า (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2533) ให้เร่งรัดจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนส่งเสริม



การจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพในทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา และให้ผู้เรียนมีความรู้และ  
ความสามารถที่จะเป็นผู้ประกอบการได้ด้วย โดยมีมาตรการสำคัญ คือ ส่งเสริมให้มีการจัด  
กิจกรรมเพื่อสร้างทักษะการบริหาร และการจัดการและปลูกฝังนิสัยรักที่จะเป็นผู้ประกอบการ  
ตลอดจนให้มีการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้สามารถนำออกไปประกอบอาชีพได้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและ  
มาตรการที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ.  
2535-2539) ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ทักษะ และ  
ความมั่นใจในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในการประกอบอาชีพอิสระ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 7  
(พ.ศ.2535-3539) ในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพอิสระไว้ในนโยบายที่ 4 ระบุว่า  
(กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2535) นอกจากการพัฒนาฝีมือแรงงานที่ขาดแคลนแล้ว ยังมุ่ง  
พัฒนาประชากรให้มีความรู้ความสามารถในการตัดสินใจเลือกช่องทาง และการประกอบอาชีพที่  
เหมาะสม โดยมีมาตรการข้อที่หนึ่ง ที่เน้นการริเริ่มการแสวงหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการ  
พัฒนาอาชีพที่ใช้แรงงานกึ่งฝีมือ การประกอบธุรกิจขนาดย่อม และการแปรรูปผลผลิตการเกษตร  
เพื่ออุตสาหกรรม

จากแนวนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพในระดับชาติ ระดับกระทรวงศึกษาธิการและ  
ระดับกรมการศึกษานอกโรงเรียน ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าสาระสำคัญ คือ การส่งเสริมการ  
ประกอบอาชีพอิสระที่เป็นธุรกิจขนาดย่อม ทั้งในเขตเมืองและชนบทอย่างจริงจัง โดยใช้มาตรการ  
ทั้งในด้านการศึกษาอบรมและให้บริการเนื่อง เช่น เงินทุนหมุนเวียน การฝึกอบรมเฉพาะเรื่อง  
เพิ่มเติม และบริการโครงสร้างพื้นฐานซึ่งนับวันจะขยายตัวออกไปทั่วถึงในทุกพื้นที่

สำหรับในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)  
ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดให้มีการพัฒนาอาชีพอิสระในทุกภาคของประเทศไทย  
โดยเริ่มจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพในส่วนของอาชีพอิสระ ในปีงบประมาณ 2535  
จำนวน 15 ศูนย์ฯ ปีงบประมาณ 2536 จำนวน 33 ศูนย์ฯ ปีงบประมาณ 2537 จำนวน 58  
ศูนย์ฯ ปีงบประมาณ 2538 จะจัดครบทุกศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดจำนวน 73 ศูนย์ฯ

และสำหรับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีปัญหาในการประกอบอาชีพมากที่สุดตั้งได้กล่าวมาแล้ว  
กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนด แผนแม่บท การจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพ  
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการ  
ศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการ  
ดำเนินงาน ดังนี้ คือ

1. ผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ฯ และผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ฯ 2  
ฝ่าย คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและปฏิบัติการ  
(ยกเว้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุบลราชธานี จะมีผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ฯ 3 ฝ่าย  
คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปฏิบัติการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่าย  
วิชาการ) มีหน้าที่สั่งการตามนโยบายของกรมการศึกษานอกโรงเรียนไปยังเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
2. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าฝ่ายการศึกษาอาชีพและต่อเนื่อง  
เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอาชีพและต่อเนื่องที่รับผิดชอบงานการศึกษาวิชาชีพ ผู้ประสานงาน  
การศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ และครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน มีหน้าที่ปฏิบัติงาน  
ตามนโยบายของกรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยผ่านการสั่งการทางผู้บริหาร

2. แผนแม่บท การจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพอิสระในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ  
ระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อ  
พัฒนาอาชีพอิสระ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

- ก. การสำรวจและศึกษาข้อมูล จัดให้มีการสำรวจและศึกษาในรายละเอียด  
ของข้อมูล ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
  1. จำนวน ประเภท ลักษณะและสภาพของอาชีพที่ดำเนินการอยู่ในชุมชน
  2. ทรัพยากร และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน
  3. ความต้องการด้านผลผลิตของตลาดและแนวโน้มของความต้องการ

4. ผู้รู้/ผู้ชำนาญการท้องถิ่น โดยจัดทำทำเนียบของผู้ชำนาญการเพื่อการให้ความรู้ เสริม และการแนะนำให้กลุ่มเป้าหมายขอรับบริการ

5. แหล่งวิทยาการที่จะสามารถสนับสนุน หรือให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชีพต่างๆ

ข. การเตรียมการ ในเรื่อง

1. กลุ่มเป้าหมาย

2. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

3. หลักสูตร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์

กลุ่มเป้าหมาย

การเตรียมกลุ่มเป้าหมายเพื่อก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพอิสระนั้น เป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจประกอบอาชีพอิสระหรือไม่ ในขั้นของการเตรียมกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างความตระหนักถึงความจำเป็นของการประกอบอาชีพอิสระที่ชอบ โดยทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจ และเห็นความจำเป็นที่จะต้องสำรวจเรื่องอาชีพอิสระต่างๆ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง อาจจะใช้การสร้างตระหนักด้วยสื่อประเภทต่าง ๆ หรือจัดเวที ชาวบ้านให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายมีการใช้แหล่งวิทยาการ เพื่อสำรวจตนเองให้เข้าใจถึงความต้องการตลอดจนลักษณะอาชีพอิสระ อาจจะใช้การพูดคุยซักถามจากวิทยากร จากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการใช้เครื่องใช้ อุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสำรวจตนเองขึ้นพื้นฐานจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3. กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายพิจารณาถึงองค์ประกอบต่างๆ เพื่อกำหนดความชอบในอาชีพ ซึ่งจะทำให้มีแนวโน้มที่จะประกอบอาชีพอิสระนั้น ๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ โดยการให้สื่อประเภทต่างๆ ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพอิสระที่กลุ่มเป้าหมายเลือก ความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจกับทางเลือกที่เหมาะสม ความจำเป็นที่จะต้องมีการเลือกเพื่อไว้ หรือทางออกอื่นๆ เพื่อช่วยให้ทางเลือกที่หลากหลายจากดวง และเพิ่มความแน่นอนของ

ทางเลือกที่เหลืออยู่

4. กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายมีการวางแผน ในการประกอบอาชีพอิสระที่ตัดสินใจเลือก โดยพิจารณาได้ว่า จะต้องทำอะไร เมื่อไร และทำอย่างไร ซึ่งทำได้โดยการจัดทัศนศึกษาเกี่ยวกับอาชีพ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้พบเห็นและซักถามแนวทางจากผู้ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระ

#### เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ จะต้องมีการเตรียมตนเองและความพร้อมของหน่วยงาน ดังนี้

1. เตรียมตนเองให้มีความรู้ในเรื่องอาชีพอิสระชนิดต่างๆ รวมถึงกระบวนการพัฒนาอาชีพ

2. ศึกษาแหล่งข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบต่างๆ ในการพิจารณาตัดสินใจเลือกอาชีพ อาทิ แหล่งเงินทุน แหล่งประกอบการ สถานที่ฝึกงาน ตลาด การจัดการ เทคโนโลยี แบบสำรวจ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ รวมถึงการประสานงานเพื่อให้ได้แหล่งที่บริการด้านข้อมูลสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่จะประกอบอาชีพอิสระ

3. เตรียมบุคลากรระดับพื้นที่ โดยเฉพาะผู้ประสานงานฯ อาเภอ และครูอาสา จะต้องมีการชี้แจง และอบรมให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของการดำเนินงาน ยุทธศาสตร์ที่จะใช้ในการทำงานกับชุมชน แหล่งข้อมูลที่จะสามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานได้

4. เตรียมประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การสนับสนุนช่วยเหลือ รวมถึงการผนึกกำลังกันปฏิบัติงานในพื้นที่ตามที่กำหนด

#### หลักสูตร สื่อ วัสดุอุปกรณ์

##### 1. หลักสูตร

1.1 ให้ทำหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ หรือสถานประกอบการที่มีความสามารถความชำนาญในการประกอบอาชีพอิสระมาก่อน เพื่อให้หลักสูตรเป็นหลักสูตรเฉพาะคนเฉพาะกลุ่ม ซึ่งจะมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้มากกว่า การจัดทำเป็นหลักสูตรแกนกลาง

1.2. พัฒนาบุคลากรในระดับพื้นที่ อาทิ ผู้ประสานงานฯ อาเภอ ครูอาสาฯ รวมถึงผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถในการจัดหาหลักสูตรท้องถิ่นแบบงายๆ ไม่ซับซ้อน และเหมาะสมกับผู้ที่ต้องการแสวงหาความรู้ได้

## 2. สื่อ

2.1 พัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรระดับพื้นที่ รวมทั้งแกนนำให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดหาสื่อชนิดต่างๆ ที่เป็นเฉพาะถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

2.2 หน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียน สนับสนุนสื่อที่เป็นข้อมูล เกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระในด้านต่างๆ โดยเน้นการผลิตให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มเป้าหมายทั้งนี้สื่อที่ผลิตอาจจะ เป็นสื่อเพื่อกระตุ้นให้ตระหนักถึงสภาพปัญหา สื่อเพื่อการให้ข้อมูลประกอบการพิจารณา หรือสื่อเพื่อการตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่ง

2.3 หน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียน ประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อรวบรวมสื่อที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการดำเนินงาน โดยไม่ต้องผลิตใหม่แต่อาจต้องมีการแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายยิ่งขึ้น

2.4 สำหรับสื่อบุคคลอาจต้องมีการเตรียมสื่อบุคคลที่เป็นผู้รู้ในการประกอบอาชีพอิสระแต่ยังต้องมีความสามารถในการถ่ายทอด ให้ผู้รู้เหล่านี้มีทักษะในการถ่ายทอดสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้

## 3. วัสดุอุปกรณ์

3.1 เตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับศูนย์การเรียนรู้ให้พร้อมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ใช้วัสดุ และอุปกรณ์ในศูนย์การ ทดสอบความสนใจ ความสามารถเบื้องต้น และทักษะพื้นฐานที่เข้าในการประกอบอาชีพเพื่อให้แน่ใจ และสามารถตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพอิสระได้อย่างประสบความสำเร็จ

3.2 ประสานงานกับแหล่งวิทยาการที่มีวัสดุอุปกรณ์พร้อมที่จะเป็น แหล่งฝึกงาน สำหรับฝึกทักษะในการประกอบอาชีพอิสระบางอาชีพ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความสามารถและมีทักษะเพิ่มขึ้น



ค. การจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพ

1. การจัดกลุ่ม / ชั้นเรียนเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต
2. การเรียนรู้จากผู้ชำนาญการในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมให้เรียนรู้ประสบการณ์จริง
3. การเรียนรู้ประสบการณ์จากวิทยากรเฉพาะด้าน อาทิ ด้านการตลาด การ

จัดการ

4. การศึกษาดูงาน
5. การฝึกอบรมในสถานศึกษาต่าง ๆ
6. การฝึกทักษะในสถานประกอบการ
7. การเข้าสู่อาชีพ
8. การจัดกิจกรรมต่อเนื่อง

ง. การส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการอาชีพอิสระ

1. เงินทุนหมุนเวียน
  - 1.1 การให้คำแนะนำ / สนับสนุนเกี่ยวกับการจัดการ
  - 1.2 เงินทุนเกิดจากการออม / การร่วมลงทุนของสมาชิก
  - 1.3 การบริจาค
  - 1.4 การสมทบของภาครัฐ และองค์กรเอกชน
  - 1.5 เงินกองทุนหมุนเวียนของหน่วยงานต่าง ๆ
2. การจัดการ
  - 2.1 การให้คำแนะนำ / สนับสนุนเกี่ยวกับการจัดการ
  - 2.2 การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในด้านการจัดการ
3. การตลาด
  - 3.1 การให้ข้อมูล คำแนะนำเกี่ยวกับตลาด
  - 3.2 การฝึกทักษะ การพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดของสมาชิก

#### 4. เทคโนโลยีชนบทเกี่ยวกับการผลิต

4.1 การให้ข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีชนบทที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิต

4.2 การฝึกอบรม ฝึกทักษะการอาชีพ

4.3 แหล่งให้บริการ

#### จ. การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลโครงการ

ทั้งศูนย์การศึกษาอกรโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษาอกรโรงเรียนภาค และกรมการศึกษาอกรโรงเรียนร่วมกันนิเทศ ติดตามและประเมินผลโครงการ

ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า ลักษณะเด่นของผู้ที่จะประกอบอาชีพอิสระได้ประสบผลสำเร็จจะต้องมีเงินทุนหมุนเวียน เพื่อใช้จ่ายในการประกอบอาชีพอิสระนั้นๆ มีการจัดการที่ดีเพื่อให้อาชีพอิสระของตนเจริญก้าวหน้า และประสบผลสำเร็จ มีตลาดสำหรับรองรับสินค้าที่ผลิต หรือบริการประการสุดท้าย คือรู้จักใช้เทคโนโลยีชนบทในการผลิต อันเป็นการประหยัดแรงงาน ประหยัดเวลา และประหยัดเงิน แต่การใช้เทคโนโลยีชนบทเกี่ยวกับการผลิต อาจจะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้แล้วแต่ลักษณะของอาชีพอิสระที่ทำ

เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ ระดับกระทรวง และระดับกรมการศึกษาอกรโรงเรียน ศูนย์การศึกษาอกรโรงเรียนจังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้กำหนด นโยบาย เป้าหมาย มาตรการ แนวทางการดำเนินงาน และขั้นตอนการดำเนินงาน หรือวิธีการดำเนินงานที่เกี่ยวกับ การจัดการศึกษาอกรโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพอิสระถือเป็นแผนแม่บทการจัดการศึกษาอกรโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะเวลาที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) (ศูนย์การศึกษาอกรโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2535) ซึ่งผู้วิจัยจะใช้แผนแม่บท การจัดการศึกษาอกรโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะเวลาที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ในส่วนของการพัฒนาอาชีพอิสระ ในด้าน

1. การสำรวจและศึกษาข้อมูล
2. การเตรียมการ
3. การจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพ

4. การส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการอาชีพอิสระ
5. การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลโครงการ

เป็นกรอบความคิดในการทําวิจัย

### 3. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

ความหมายของ ความคิดเห็น (opinion) นั้น เป็นส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของเจตคติ จากการศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยาหลายๆ ท่าน ปรากฏว่า เจตคติ หรือทัศนคติและความคิดเห็น ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะมีลักษณะคล้าย ๆ กัน กล่าวคือ

Webster (1967) ให้ความจัดความของความคิดเห็น (opinion) ว่าความคิดเห็น เป็นความเชื่อที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนความรู้อันแท้จริง หรือความแน่นอน แต่ตั้งอยู่บนจิตนาการลงความคิดเห็นของแต่ละบุคคลจะลงไปตามที่บุคคลนั้นเห็นว่าน่าจะเป็นจริง หรือตรงตามที่คิดไว้

Engle และ Snellgrove (1969) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า ความคิดเห็น คือ การแสดงออกทางด้านเจตคติที่ออกมาเป็นคำพูดเป็นการสรุป โดยลงความเห็นโดยอาศัยพื้นฐานความรู้ที่มีอยู่เดิม

Kolasa (1969) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของแต่ละบุคคลในอันที่จะพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นการประเมินผล สิ่งหนึ่งสิ่งใด จากสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมต่างๆ หรือความคิดเห็นเป็นการสนองตอบต่อสิ่งเร้าที่ต้องถูกจำกัด หรือสิ่งเร้าที่ได้รับอิทธิพลมาจากความริเริ่มเพียง

Kolesnik (1970) ได้สรุปว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกซึ่งการตัดสินใจ การประเมินค่า (evaluation judgement) หรือทัศนะ (point of view) เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลของทัศนคติ

สุชา จันทรเฒ และ สุรางค์ จันทรเฒ (2520) มีความเห็นว่าไม่สามารถแยกทัศนคติ และความคิดเห็นออกจากกันได้ เพราะทัศนคติ และความคิดเห็นนั้นมีลักษณะคล้าย ๆ กันแต่ลักษณะ

ของความคิดเห็นจะไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ แต่ สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2522) ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างทัศนคติ (attitude) กับ ความคิดเห็น (opinion) ว่าทัศนคติ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเห็นอยู่มาก ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกซึ่งวิจรรณญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ความคิดเห็นมีความหมายแคบกว่าทัศนคติ เพราะความคิดเห็นเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริงและทัศนคติของบุคคล ในขณะที่ทัศนคติแสดงความรู้สึกทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ

ทรี เรลามัญญ (2520) อ้างถึง Hovland ซึ่งกล่าวถึง ความคิดเห็นว่าเป็นการแสดงออกซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่า หรือเจตคติเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งแตกต่างกับเจตคติ ตรงที่ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกเป็นคำพูด (verbalization) ส่วนเจตคติเป็นจิตใต้สำนึก และเป็นเหตุให้เกิดการตอบสนองโดยคำพูด

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) ได้ให้คำจำกัดความของ ความคิดเห็น ว่าความคิดเห็นถือได้ว่าเป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง แต่การแสดงความคิดเห็นนั้นมักจะมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และเป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

เรืองเวทย์ แสงรัตน (2522) ให้คำจำกัดความของ ความคิดเห็น ว่า เป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูด หรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม ซึ่งการแสดงความคิดเห็นนี้อาจได้รับการยอมรับหรือการปฏิเสธจากคนอื่น ๆ ก็ได้

#### การวัดความคิดเห็น

การที่จะทราบความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นจะต้องมี เครื่องมือวัดที่เชื่อถือได้ และเนื่องจากความคิดเห็นของบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากเจตคติการวัดความคิดเห็นจึงเป็นการวัดเจตคตินั้นเอง (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526) เครื่องมือในการวัดเจตคติมีหลายแบบ แต่แบบที่นิยมใช้กันคือ มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) กล่าวคือสามารถวัดเจตคติของบุคคล โดยให้บุคคลตอบข้อความหลาย ๆ ข้อ แต่ละข้อแบ่งคำตอบออกเป็น 5 ระดับ การให้คะแนนต้องดูว่า ข้อความนั้นเป็นคำถามที่ต้องตอบสนับสนุน หรือต้องตอบคัดค้านถ้าเป็นคำถามที่ต้องตอบสนับสนุน คำตอบที่เห็นด้วยอย่างยิ่งจะได้ 5 คะแนน แล้วลดลงมาตามลำดับเป็น 4 3 2

1 ในคำตอบที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนคำถามที่ต้องตอบคัดค้าน ก็ให้คะแนนกลับกัน คะแนนของผู้ตอบแต่ละคนถือผลรวมของคะแนนทุกข้อ แล้วจึงนำไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป (บุญส่ง นิลแก้ว, 2519)

สรุป ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และเจตคติหรือทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถานการณ์ เป็นต้น และความคิดเห็นอาจจะเป็นไปในทางเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยต่อสิ่งนั้นก็ได้ เครื่องมือที่ใช้วัดความคิดเห็นมีหลายแบบ แต่แบบที่นิยมมาใช้ คือ มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale)

#### 4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ไม่ปรากฏว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาอาชีพอิสระ แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการศึกษาวิชาชีพ ดังต่อไปนี้

อารยา นครเขตต์ (2533) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีต่อการจัดการศึกษาวิชาชีพระยะสั้น ในช่วงปี พ.ศ. 2535 - 2539 พบว่าผู้บริหารการศึกษามีความคิดเห็นในด้านเป้าหมายของการศึกษาวิชาอาชีพระยะสั้นด้านการบริหารการศึกษาวินิจฉัยระยะสั้น ด้านหลักสูตร และโครงการสอน และด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพระยะสั้นในลักษณะสอดคล้องกันทั้งสิ้น

วินัย สายหงษ์ (2528) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพระยะสั้น ของครูผู้สอนและผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ผลปรากฏว่า ครูผู้สอนและผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดส่วนใหญ่เห็นด้วยกับลักษณะและบทบาทของครูผู้สอนที่จะต้องเป็นผู้มีความรู้ มีทักษะการสอน รับผิดชอบการศึกษานอกโรงเรียนและเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องจัดการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการนิเทศ การแนะแนว การติดตามผู้เรียน สำหรับการจัดชั้นเรียน ควรมีการยืดหยุ่นในการพิจารณาการรับกลุ่มเป้าหมายที่ขาด

คุณสมบัติเพื่อเข้าเรียน และเกณฑ์การจัดชั้นเรียน ด้านหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่น มีเนื้อหาจบงานตัวเอง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ควรให้สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดและอนุมัติเองได้ สื่อแบบเรียนควรมีให้เพียงพอกับผู้เรียน และตรงตามหลักหลักสูตรกำหนด ส่วนการประเมินผลการเรียนควรมีการประเมินทุกกิจกรรมการเรียน ทั้งยังจะต้องหาแนวทางให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลความก้าวหน้าของตนเองด้วย

สมพิศ เจริญทอง (2533) ได้ศึกษาความคิดเห็น ของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการดำเนินงานการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ผลปรากฏว่า ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินงานจัดอยู่ในระดับเห็นด้วยทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่มีต่อแนวทางการดำเนินงาน พบว่า ในด้านวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย ไม่มีข้อแตกต่างกัน ส่วนในด้านกระบวนการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมหลังเรียน พบว่า มีข้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียง 1 ประเด็น คือ ในเรื่องการจัดกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเอง นอกนั้นไม่พบข้อแตกต่างกัน สำหรับในด้านกิจกรรมพัฒนาอาชีพ พบว่า มีข้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เพียงประเด็นเดียว คือ การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลทางอาชีพ เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นช่องทางการพัฒนาอาชีพ ส่วนข้ออื่นๆ ไม่มีข้อแตกต่างกัน

สำหรับการดำเนินงาน พบว่า ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดได้มีการดำเนินงาน การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2529 และดำเนินงานทุกอำเภอในปีงบประมาณ 2532 การดำเนินงานส่วนใหญ่เน้นในด้านมุ่งพัฒนาประชาชนให้มองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

ในด้านปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน พบปัญหาด้านบุคลากรยังไม่เข้าใจในหลักการดำเนินงาน และบทบาทหน้าที่ บางศูนย์ ยังมีบุคลากรจำนวนจำกัด โดยเฉพาะศูนย์ที่ตั้งใหม่ ตลอดจนขาดวิทยากรในบางสาขา ในด้านงบประมาณ มีปัญหาในเรื่องระเบียบ หลักเกณฑ์ซึ่งไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมและค่าตอบแทนซึ่งมีระดับต่ำ ส่วนในด้านวัสดุอุปกรณ์ ส่วนใหญ่ยังมีปัญหาใน

เรื่องเก่า ล้าสมัย ชำรุด เครื่องมือยังไม่ทันต่อสภาพเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปและขาดข้อมูลที่ทันสมัย โดยเฉพาะข้อมูลด้านการตลาด

สุริตา แสนสุข (2529) ได้ศึกษา หน่วยงานรัฐบาลในการให้การศึกษาแก่สตรีไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยศึกษาจากเจ้าหน้าที่ทำงานในหน่วยงานรัฐบาลที่มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่สตรี 5 แห่ง จำนวน 242 คน ผลการวิจัยสามารถสรุปความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ให้การศึกษาด้านอาชีพเพื่อส่งเสริมให้ประหยัด เห็นว่าให้มากที่สุดในด้านกิจกรรมและประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ ส่วนที่จัดได้น้อยได้แก่ ด้านหัตถกรรมเกษตร การเก็บถนอมและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการเพาะปลูก

2. ให้การศึกษาด้านอาชีพเพื่อส่งเสริมการเพิ่มพูนรายได้ เห็นว่า จัดให้มากในด้านกิจกรรม หัตถกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน ส่วนที่จัดให้น้อย ได้แก่ การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับ และกรรมวิธีการผลิตการเกษตรกรรมแผนใหม่

3. ให้การศึกษาด้านอาชีพเพื่อให้อึดเป็นอาชีพ เห็นว่า จัดให้มากในด้าน กิจกรรม ส่วนที่จัดให้น้อย ได้แก่ ด้านหัตถกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน ธุรกิจ และเลขานุการ

อาชัญญา สิริยานนท์ (2527) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนผู้ใหญ่สายอาชีพ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนมีความคาดหวังสูงกว่าสภาพที่เป็นจริงในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพได้รับการพัฒนาให้สูงขึ้น

จตุพร สุทธิวิวัฒน์ (2522) ได้ศึกษา การจัดและการดำเนินงานกิจกรรมทางด้านโครงการทดลอง และโครงการฝึกอบรม ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำภาค ผลปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยระหว่าง ความคิดเห็นของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ดำเนินงาน และผู้รับบริการที่มีต่อการจัดและการดำเนินงานกิจกรรมทางด้านโครงการทดลองและโครงการฝึกอบรม ทั้งที่เป็นสภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเกือบทุกด้านไม่แตกต่างกันที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ

95 แต่มีความแตกต่างกันในด้านต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบัน ทั้งทางด้านโครงการทดลอง และโครงการฝึกอบรมที่ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ดำเนินงาน และผู้รับบริการ มีความเห็นต่อวัตถุประสงค์ของโครงการแตกต่างกัน

2. ปัญหาอุปสรรค ทั้งทางด้านโครงการทดลอง และโครงการฝึกอบรมที่ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ดำเนินงาน และผู้รับบริการ มีความเห็นว่า มีปัญหาอุปสรรคด้านผู้รับบริการแตกต่างกัน และเฉพาะด้านโครงการฝึกอบรมที่ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ดำเนินงาน และผู้รับบริการ มีความเห็นว่า มีปัญหาอุปสรรคด้านโครงการฝึกอบรมที่ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ดำเนินงาน และผู้รับบริการ มีความเห็นว่า มีปัญหาอุปสรรคด้าน วิทยากร หรือผู้สอน แตกต่างกันด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง ทางด้านโครงการทดลองนั้น ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ดำเนินงาน และผู้รับบริการ มีความเห็นต่อเรื่องการปรับปรุงในด้านวิทยากร หรือผู้สอนแตกต่างกัน ในขณะที่ทางด้านโครงการฝึกอบรมที่ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ดำเนินงาน และผู้รับบริการมีความเห็นต่อเรื่องการปรับปรุงในด้านการดำเนินงาน ด้านผู้บริการ และด้านการดำเนินงานนอกชั้นเรียน หรืออาคารแตกต่างกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย